

משנה פסחים י:ה

רבן גמליאל הנה אומר: כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח - לא יצא ידי חובתו.
ואלו הן - פסח מצה ומרור.

פסח - על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים.

מצה - על שום שנגאלו אבותינו במצרים.

מרור - על שום שמררו המצרים את בני אבותינו במצרים.

שמות פרק י"ב

דברו אל-כל-עדת ישראל לאמר בעשר לתדוש הגה ויקחו להם איש עשה לבית-אבת עשה לבית: ואם-ימעט הבית מהלח משוה ולקח הוא ושכנו הקרב אל-ביתו במקסת נפשת איש לפי אכלו תכסו על-השנה: עשה תמים זכר בוד-שנה והנה לכם מן-הקבשים ומן-העצים תקחו: והנה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לתדוש הגה ושחטו אתו כל קהל עדת-ישראל בין הערבים: ולקחו מן-הדם ונתנו על-שתי המזוזת ועל-המשקוף על הבתים אשר-יאכלו אתו בהם: ואכלו את-הבשר בלילה הגה צלי-אש ומצות על-מררים יאכלהו: אל-תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים פי אם-צלי-אש ראשו על-כרעיו ועל-קרבו: ולא-תותרו ממנו עד-בקר והנותר ממנו עד-בקר באש תשרפו: וככה תאכלו אתו מתניכם חגרים ועליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אתו בחפזון פסח הוא ליהנה: ועברתי בארץ-מצרים בלילה הגה והפיתי כל-בכור בארץ מצרים מאדם ועד-בהמה ובכל-אלהי מצרים אעשה שפטים אני יהנה: והנה הדם לכם לאת על הבתים אשר אתם שם וראיתי את-הדם ופסחתי עלכם ולא-יהיה בכם נגף למשחית בהפתי בארץ מצרים: והנה היום הגה לכם לזכרון וסגתם אתו תג ליהנה לדרתיכם תקת עולם תחגהו:

משנה פסחים ט:ה

מה בין פסח מצרים לפסח דורות?

פסח מצרים - מקחו מבעשור. וטעון הנאה באגדת אזוב על המשקוף ועל שתי מזוזות. ונאכל בחפזון בלילה אחד.

ופסח דורות - נוהג כל שבועה:

פירוש אור החיים לשמות י"ב:ח

ומצות על מרורים: לפי פשט הכתוב לפי מה שראינו שאמר ה' שצריך צלי אש ושיהיה שלם ... זה יגיד שדעת עליון הוא להראות בחינה הגדולה והחירות - ואין רשות אחרים עליהם.

ולפי זה גם המרורים שיצו ה' הוא לצד כי כן דרך אוכלי צלי לאכול עמו דבר חד כי בזה יערב לחיך האוכל ויאכל בכל אות נפשו. גם בזה יוכר גודל העריבות כשיקדים לפיו מרורים.

גם מה שהזכיר המצות הוא פרט אשר יכונן חיך אוכל - יטעם לו הצלי.

תלמוד בבלי פסחים - דף קכ.

... אמר רבא מצה בזה"ז - דאו'. ומרור - דרבנן ... דכת' (במ' ט) "על מצות ומרורים": בזמן דאיכא פסח - יש מרור. ובזמן דליכא פסח - ליכא מרור. מצה נמי - הא כת' "על מצות ומרורים"! מצה - מיהדר ... ביה קרא (שמ' יב) "בערב תאכלו מצות".

רמב"ם הל' חמץ ומצה פרק ח'

ואחר כך מברך על גטילת ידים ונוטל ידיו שנית שיקרי הסיח דעתו בשעצת קריאת ההגדה. ולוקח שני רקיקין וחולק אחד מהן ומניח פרוס לתוך שלם ומברך המוציא לחם מן הארץ ... ואחר כך כורך מצה ומרור פאסת ומטבל בתרסת ומברך ברוח אפה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת מצות ומרורים ואוכלן ...

בזמן הזה שאין שם קרבן: אחר שמברך המוציא לחם חוזר ומברך על אכילת מצה. ומטבל מצה בתרסת ואוכל. וחוזר ומברך על אכילת מרור ומטבל מרור בתרסת ואוכל. ולא ישקה אותו בתרסת שפא יבטל טעמו. וזו מצנה מדברי סופרים. וחוזר וכורך מצה ומרור ומטבל בתרסת ואוכלן בלא ברכה זכר למקדש:

אור החיים - המשך

והנה ג' השריגים יטעימו יחד והוא רומז לג' דברים: הא' - הוא הגלות שמררו את חייהם. הב' - היא היציאה תיכף ומיד - שלא הספיק בצקם להחמיץ במצרים. ג' - אשר פסח ה' על בניהם - והוא בחינת הגאולה כי עבר ה' בארץ מצרים ונתק חבל מוסרות העבות שהיו תוקפים בהם ...

ושלשת הענינים יחד היו צריכין להיות. וזולת א' - אין נס בשנים האחרים. שאם לא היה הגלות - לא היו משיגים אשר השיגו מהצירוף ומה שבררו ... ואילו לא היה המהירות שהוציאם ה' היו חוזרים ומשתקעים בוררים ומתבררים ... ועיקר הגאולה היא הפסיחה. נמצאת אומר כי שלשתם יחד הם העיקר. ולזה היה הלל מדקדק לכורכם יחד (פסחים קט"ו):

תהילים עא

וְצִדְקַתְּךָ אֱלֹהִים עַד־מְרוֹם אֲשֶׁר־עָשִׂיתָ גְדֹלוֹת אֱלֹהִים מִי כְמוֹךָ:
אֲשֶׁר הִרְאִיתָנִי צָרוֹת רַבּוֹת וְרָעוֹת תְּשׁוּב תַּחֲיִינִי וּמִתְהַמּוֹת הָאָרֶץ תְּשׁוּב תַּעֲלֵנִי:
תִּרְבַּ גְּדֹלְתִי וְתִסָּב תִּנְחַמְנִי:
גַּם־אֲנִי אֹדֹךָ בְּכָל־נְבִלֹתֶיךָ אֲמַתְּךָ אֱלֹהֵי אֲזַמְרָה לְךָ בְּכִנּוֹר קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

שפת אמת ספר בראשית - לחנוכה [שנת תרל"א]

ענין הלל והודאה. ולכאורה אחד הוא. ומא"ז מו"ר זצלה"ה ... כי הלל הוא באור נגלה ובהיר. ולא שמעתי יותר. ויראה לפרש כי לשון "הודאה" הוא על מה שהיה נראה לא טוב - והאדם מודה שהוא טוב וחסד. שהרי גם על וידוי חטא נקרא הודאה.